

I skole.

Først i maj måned 1871 begyndte jeg at gå i skole. Der var dengang kun een skole i Mygdal. Den lå oppe i den gamle Mygdal by på matr. nr. 1 af Mygdal sogns sydlige del, der hvor nu (1942) Ejner Mikkelsen bor. (I dag Kobberholtsvej 6).

Den første dag jeg var i skole, fulgte min broder Andreas mig derop, vi slog følge med Niels Andersen fra Kabbeltved og hans søn Anders, det var også den første dag Anders skulle i skole. Fra den dag mindes jeg, at da vi kom noget østen for Lille Grøntved, rendte Andreas på sin Fader, og skød ham ud i Peder Eriksens korn. Da vi kom ind i skolestuen, blev jeg straks Lærer Madsen væd (fik øje på). Jeg blev lidt bange for den enøjede kæmpe, der sad på katederet med briller på. Den skolebygning, som der var i Mygdal by, lå lidt sønden for det hus, som Ejner Mikkelsen nu boer i, dette hus var da lade og udhus til skolen. Der var skolestue i vestre ende af skolebygningen, Og da det var bleven bestemt, at der skulle oprettes et anden lærerembede ved skolen, så blev der i sommeren 1871 bygget et stykke til vestre ende af stuehuset, således at der foruden en skolestue i vestre ende, mellem skolestuerne blev et værelse til hjælpelæreren samt en forstue til skolerne på begge sider.

Jeg fandt mig snart til rette med forholdene i skolen, og om middagen var jeg kommen så vidt, at jeg ville vise de andre drenge, at jeg ikke var tabt bag af en vogn, Laurits Jespersen havde sat sig på kanten af tørvekassen. Jeg rendte bus på ham, så han dejsede bagover i tørvekassen.

Skolen havde hidtil været to-klasset, men Lærer Madsen, der besad en stor energi og arbejdskraft, havde hidtil været ene om arbejdet. Om vinteren havde der været holdt omgangsskole af en ueksamineret Lærer i den nordlige del af Mygdal sogn.

Lærer Niels Peter Madsen- Mygdal var født på øen Gjøll i Limfjorden den 12. Juli 1835. Han var seminarist fra Ranum Seminarium, og derefter var han vikar en tid i Skallerup skole, men da lærer Lund i Bagterp fik embedet i Skallerup, blev Madsen kaldet til embedet i Bagterp. Mens han var lærer i Bagterp, blev han gift med en datter af Jacob Pedersen V. Brønderup.

Efter at Lærer Hjelm havde begået selvmord, blev N.P. Madsen i 1862 kaldet til lærer ved Mygdal skole først på året 1862, og han fik snart god fart i arbejdet i skolen.

Der var mange børn i skolen, til stadighed over 100 børn, men han var ene om arbejdet, når undtages at han undertiden tog et af de fremmeligste børn til at hjælpe de yngste med læsning og lignende.

Madsen var ypperlig til at fortælle enten det så var bibelhistorie eller danmarkshistorie. Han kunne fortælle så levende for os, at vi fik lyst til at gå det igennem i bøgerne, når vi kom hjem. V i begyndte en lang tid dagen med bøn, og ved denne lejlighed var hans hustru, Madammen, som vi kaldte hende, også inde i skolestuen hos os. En tid holdt Madsen også offentlige kristelige foredrag, bl.a. om Luther. Madsen sluttede sig i kirkelig henseende til den Grundtvigske retning.

Han satte megen pris på regning, og der var flere af børnene, der kom vidt deri. Der blev også sunget meget i skolen, såvel i salmebogen som i Morten Eriksens sangbog, som blev benyttet i skolen i den tid, jeg gik i skolen. Vi brugte også en lille sangbog for småbørn. Der blev flere slags læsebøger, nogle med billeder i og nogle uden billeder. Undertiden læste Madsen en fortælling for os, han var meget god som oplæser, og jeg mindes således at han læste Øehenschlægers "Aladdin" og "Jeppe på bjerget".

Ved sogneforstanderskabsvalget den 21. Dec. 1864 valgtes Madsen med 69 af 72 afgivne stemmer og i forstanderskabets møde den 10. Jan. 1865 valgtes han til forstanderskabets formand, og denne post bestred han til den 18 okt. 1875, da han forlangte at udtræde af sognerådet. Grunden til at han udtrådte, var nok den, at der var bleven nogle penge borte af kommunekassen, og Madsen mente, at de var blevet stjålet fra ham; det blev vist aldrig opklaret. Der blev kastet mistanke på forskellige

således på Spille- Kristen, der gik og arbejdede for Madsen i haven og marken, og også på hans hjælpelærer Jørgensen. Mens Madsen var formand fik han i 1866 vedtaget at købe gården Vester Træholt til fattiggård, og i 1876 blev Mygdal sogn delt i to skoledistrikter og to nye skoler bygget. En hovedskole i det nordre distrikt. Denne skole overtog Madsen, og en anden skole i det søndre distrikt, som overtoges af Madsens andenlærer Jens Pedersen. Men før jeg går videre, må jeg vende tilbage til 1871.

Til andenlærer ved Mygdal skole fra 1. Sept. 1871 antoges hjælpelærer i Bjergby Josefsen. Han var bornholmer af fødsel og havde været underofficer (sergeant) før han kom til Bjergby, han var kun et år ved Mygdal skole til sommerferien 1872. Der var noget militaristisk i hans optræden. Mens han var ved skolen, blev der drevet gymnastik og boldspil (langbold), hvilket ikke blev dyrket hos Madsen. Han var hidsig af temperament og næverne sad løse på ham, men han kom vist godt ud af det med Madsen. Han var slem til at give børnene øgenavne, jeg fik to sådanne af ham, det ene navn han bærede mig med var "Guldhovedet". Anledning til at jeg fik det, husker jeg ikke, kun så meget mindes jeg, at det var i religionstimen, og det var Nebukanersers drøm, der var tale om. Anledningen til at jeg fik det andet øgenavn var følgende: En middag var Laurids Poulsen, Uslev og en anden dreng ved at brydes. Valpladsen var i skolen. Jeg stod tæt ved den sorte tavle, der hang ved den vestre væg i skolen. Som jeg stod der, tumlede de to drenge mod mig, så jeg faldt mod den sorte tavles kant og slog et hul mod min pande. Da Josefsen kom ind i skolen og så, hvordan jeg så ud, sagde han til mig. "Gale katte får revet skind, du vildkat", så blev jeg en tid derefter kaldt vildkatten. Josefsen var ikke upartisk overfor børnene. Han gjorde meget ud af Niels Johansens datter fra Hummelkrog, Thea, andre af børnene kunne han være meget ond med. Jeg mindes således, at han engang pryglede Hans Pedersen fra Nøglehuset, fordi han var dårlig til at regne. Da min søster Regine blev døbt, var Madsen, hans Madame og Josefsen med til barselgildet. Josefsen rejste, såvidt jeg mindes, ned til Ugilt herfra, men jeg ved ikke, hvad han siden blev til. I 1872 fik Madsen en ny hjælpelærer Frederik Jørgensen, Brinsholmsdal.

Han var her også kun et år. Han var af en helt anden støbning end Josefsen, han var stille og tilbageholdende i sin fremtræden, og han døjede med at holde disciplin blandt børnene. Madsen var også streng med ham, og skolebørnene vilde ikke alle lyde ham. Engang i religionstimen sad Søren fra fattiggården og Jens Pedersen, Peder Eriksens søn fra Lille Grøntved og spillede kort med regnetabellerne. Så udbrød Søren højt "Haa do no makedorer" Lærer Jørgensen gik så hen til Søren, tog fat i ham og ville have ham sat ud af skolen, men Søren hagede sig fat ved bordbænken, så at Jørgensen ikke kunne få ham ud derfra, og Søren blev siddende.

Det var mens Jørgensen var hjælpelærer hos Madsen, at der blev penge borte af komunekassen, som Madsen havde i forvaring. Jørgensen blev vel nok mistænkt af Madsen, men det var vist med urette. Efter at Jørgensen havde været her i et år, rejste han. Efter ferien 1873 kom seminarist Jens Pedersen fra Ørting til Mygdal. Han kom fra Vadum præstegård, hvor han velsagtens var huslærer; han var så hjælpelærer hos Madsen til 1876, da skolen blev nedlagt, og der blev bygget 2 nye skoler, af hvilke Madsen overtog den nordre og lærer Pedersen den søndre. Pedersen var af en mild og varmhjertet karakter, han slog ikke børnene, og han tog sig det meget nær, når Madsen var i ondt lune, og var streng med børnene og gik over til håndgribeligheder.

Børnene var delt i 3 klasser, hvoraf 3. gik hver dag om vinteren og slet ikke om sommeren. 2. klasse gik 4 dage om vinteren og 6 dage om sommeren, og 1. Klasse gik 2 dage om vinteren og 6 dage om sommeren.

Madsen havde den ældste af klasserne både vinter og sommer. I 1875 var jeg rykket op i 3. Klasse og gik slet ikke i skole i de 3 somre 1875, 1876, 1877 da jeg var ude at tjene. De 2 år 1875 og 1876 var jeg så inde i Madsens skole, jeg ville helst være der, da Pedersen ikke var venligsindet over for mig, jeg tror nok, at skolebørnene ellers holdt mere af Pedersen end af Madsen. Madsen var jo af et meget hidsigt gemyt, og når hans sind var i oprør, så kunne hans hidsighed undertiden få ham til at gøre

ting, som han bagefter måtte fortryde. En gang sagde han til børnene i 3. Klasse, om de kunne sige ham, hvem der var bedst til at skrive Pedersen eller ham. Børnene tav, men da han blev ved at æske deres mening, sagde Ane Villadsen fra Houen, at hun syntes, Pedersen skrev bedre end Madsen. Dette svar bragte Madsen i harnisk, og han sagde til Ane i en bøs tone: "Tør du vove at byde mig sligt, så må du helst blive hjemme." Ane blev så hjemme en tid.

Pedersen var altid på nakken af mig. Jeg var vel nok også slem til at lave spilopper. Han plejede at straffe mig med at bede mig om at gå ud i gangen, det hændte ofte flere dage i rad, at jeg skulde stå ude i gangen og undertiden flere gange een dag. Det gik så ofte på, at jeg til sidst var ved at være ligegyldig overfor denne straffemåde. Det hændte også undertiden, at det var uden skyld fra min side, at denne straf overgik mig, og det blev jeg ikke bedre af. Så en dag da jeg stod ude i gangen, kom Pedersen ud til mig: "Jeg får vel lov til at skrive et brev til din fader og sende dig hjem med, for på den måde du opfører dig, kan jeg ikke være din lærer." Det var jeg alligevel ked af og mine øjne begyndte at blive noget fugtige. Pedersen sagde så, om jeg ville love at opføre mig bedre for eftertiden, så vilde han lade det i bero for denne gang. Dette var jeg villig til at love, og jeg fulgtes så med ham ind i skolen.

Der var en anden hage ved denne hyppige udsmidning, og det var snart den værste. Pigebørnene i 2. Klasse, som jeg var i, fortalte altid om middagen til min søster Stine, der var i øverste klasse, når jeg var bleven smidt ud, og hun fortalte det jo så derhjemme, og det kunne være mindre behageligt for mig. Madsen behandlede mig aldrig på den måde, han kunne nok holde disciplin uden at han behøvede at gribe til sådanne straffemetoder.

Børnene holdt meget af at høre Pedersen læse fortællinger. Jeg mindes således, at han læste Thorvald Vidførdes Saga for os og nogle småfortællinger i jysk mundart. Han lærte os nogle sange deriblandt: "Og det var om en løverdag, det regned under ø." Pedersen fortalte os undertiden nogle træk fra sin barndom, han havde nok haft et godt hjem. Han var en gårdmandssøn fra Ørting sogn i Århus stift. I 1876 blev han kaldet til enelærer i Mygdal søndre skole og blev kort efter gift med Ingeborg Marie Fåborg, der var datter af Pastor Fåborg i Albæk. De havde 7 børn.

Lærer Pedersen var så lærer i Mygdal søndre skole til han i 1905 tog sin afsked.

Siden lærer Madsen kom på kant med Søren Villadsens datter, Ane, blev Pedersen en stadig gæst i Houen og modtog megen hjælp derfra, uden at jeg dog tror, at der var nogen sandhed i det rygte, der fortalte, at der var et utilbørligt forhold mellem ham og Søren Villadsens kone.

Pedersen har taget nogen del i den lokale politik og har været formand for sognets demokratiske forening. Hans giftermål var ikke særlig lykkeligt. Hustruen var syg meget af tiden og hans nerver var lidt i urede så han døjede med at passe skolen. Pedersen vilde gerne have med andre ting at gøre end netop arbejdet i skolen. Pastor Madsen-Hindsholm sagde om ham, at han havde det ligesom viben, at han ville værge den hele mark, men han kunne ikke værge sin egen rede.

En tid fik han oprettet en lånebogssamling i den Søndre skole, og han havde anskaffet en del gode bøger. Jeg lånte en del gode bøger af ham, men da lånerne selv skulle afholde alle udgifterne, der var forbundet dermed, så ebbede det ud efter flere års forløb.

Op i halvfemserne begyndte cyklerne at komme på mode, og Pedersen var også med på sport, og han gik så meget op deri, at Pastor Hindsholm fandt sig beføjet til at advare ham, ved at sige til ham:

Lad mig nu se, kære Pedersen, at DE ikke cykler alt for meget på vejene, husk på børnene i skolen."

Pedersen sluttede sig til den grundtviske retning, og han prøvede også på at holde kristelige foredrag. Jeg hørte ham engang tale i et forsamlingshus i Bindslev. Han var meget åbenhjertig i sine udtalelser. Madsen- Mygdals hjælpelærer sagde, at han præsenterede sine tilhørere sit hjerte på en tallerken.

Pedersen havde en del offentlig hverv, han var en tid i bestyrelsen for De fattiges kasse i kommunen og i bestyrelsen for andelsmejeriet Mygdal. I vinteren 1894 blev hovedet dårligt, så at han ikke kunne røgte gerningen i skolen i 3 måneder.

I den tid var Pastor Jacobsens søn, Jens Jacobsen (senere overlærer i Viborg) lærer for ham. På den tid han var syg, stillede han sig som aspirant til kassererposten ved brandforsikringsforeningen for rørlige ejendele i Hjørring Amt, men den plads fik fuldmægtig Thomsen.

Pedersen var med til at oprette en lille forskole i Mygdal By, og var formand i bestyrelsen for samme. Den skoles lærerinde var Grete Ibsen (Kirsten Ibsens datter), hun holdt skole for småbørn i nogle år, men da hun rejste bort, ophørte skolen. Tilslutningen var nok for ringe.

Pedersens hustru var noget svag i hovedet, og har været fra sit hjem en tid for at få ro og ligevægt i sindet.

BISKOLEN I MYGDAL.

Mens der kun var 1 skole i Mygdal, blev der holdt biskole om vinteren i nogle år i et hus på Odden mark, og en tid var der en lærer der, som hed Dissing. En anden vinterskolelærer var Anton Olsen, broder til Karl Olsen, Odden Mølle, og der var flere vinterlærere . Der blev også en tid holdt omgangsskole i Krøgholt, men de fleste børn søgte til Madsens skole, hvor der også var bedre skik med undervisningen.

Den lærer, som jeg satte langt over de andre, var N. P. Madsen - Mygdal.

Mens han var lærer i Bagterp, blev han gift med Ane Kirstine Jacobsen fra Brønderup. De havde 10 børn, hvoraf de to ældste var født i Bagterp. Madsen var i besiddelse af megen kundskab og havde store evner. Den første tid han var lærer i Mygdal, var han meget slem til at prygle børnene, men det fortog sig noget, og da jeg var i skole hos ham, synes jeg ikke, han var slem, om end hidsigheden nok ofte løb af med ham. Jeg mindes ikke, at han straffede mig mere end én gang, det var i den første tid , jeg gik i skole. Jeg husker ikke, hvori min forseelse bestod og var mig vistnok ikke bevidst at have gjort noget galt. Madsen tog fat i mig og Kristen Ibsens søn Laurids, én i hver arm og smed os ud i forstuen. Laurids kom til at ligge ovenpå mig, og han var så bange, at han lod sit vand. Jeg sparkede ham af mig og løb ud af skolen, og Laurids løb bagefter mig, så gik vi hen til vinduerne og kiggede ind i skolen. Da Madsen blev dette vaer, kom han ud, og vi løb alt hvad vi kunne op i Fælledbakkerne. Da vi atter kom tilbage igen, kom Madsen ud og kaldte os ind.

Madsen var streng med regning, og det var jeg temmelig ferm til, og Anders Kabbeltved og jeg fulgtes ad i dette fag. Engang var jeg kommet i færd med et regnestykke, som jeg havde vanskeligt med at klare. Madsen blev vred herover, og sagde, efter at han gentagne gange havde forklaret mig, hvordan jeg skulle bære mig ad, at dersom jeg ikke regnede stykket rigtigt nu, så fik jeg prygl, og så gik han hen og satte sig ved pulten. Lidt efter kom han hen til mig igen og sagde: Nej! Du får ikke hug, men du bliver flyttet tilbage.

Jeg var dårlig til at skrive. Jeg ville ikke give mig tid til at skrive ordentlig. I skolen brugtes den skik, at vi skulle komme op til pulten og vise Madsen vort arbejde. En gang var jeg oppe og vise Madsen min skrivebog. Jeg lagde bogen på pulten og stillede mig udenfor de andre børn, der stod ved pulten. Da Madsen havde set min bog, tog han den og drev den hen i skolestuen over hovedet på de andre børn, så at bladene røg ud af den til alle sider, og så råbte han: " Du er en rigtig gris til at skrive." Jeg var ellers en af de dygtigste i skolen efter min alder, og der kom ingen, der var yngre end jeg ovenfor mig med undtagelse af Emanuel Madsen, Madsens søn.

Mens jeg var i anden klasse, gik jeg ofte til skole, når den nederste klasse mødte. Anden klasse gik to og nederste 4 dage om ugen om sommeren. Vi, der hørte til anden klasse, sad på den bagerste bænk, når vi kom de dage, den nederste klasse skulle møde.

Én gang i religionstimen gav Anders Kabbeltved mig et slag i ansigtet af en knyttet næve, så min næse sprang op og bløde. Der var en tid, da Madsen lagde stor vægt på religionstimerne.

Han var vist blevet kristeligt vagt ved sin omgang med Barfods kapellan, Hans Kristian Møller. Om morgenen samledes Madsens familie med os i skolen til andagt, bøn og trosbekendelse.

Madsen var meget interesseret i politik, han havde til at begynde med sluttet sig til højre, men var efterhånden gået over til partiet venstre, og han blev mere og mere optaget af politikken og ofte i religionstimen, kom han ind på politik, og så kunne han gå og tale sig helt ivrig, så kunne han stampe i gulvet og råbe: " Så sandt som jeg står her, så sejrer venstre". Men skønt han var meget forbitret på højremanden i sognet, til hvilket parti min Fader hørte, så lod han dog ikke sin retfærdige harme gå over højremændenes børn, og han deltog meget i gilder sammen med højremændene, deriblandt Kristen Sørensen Holtegård, der var en af højres mest fremtrædende repræsentanter i Mygdal. En gang anskaffede Madsen en klokke, når han ringede med den, skulle vi ind på vor plads i skolen. Når vi så kom stormende ind i skolen, plejede han ofte at sige: " Fremad mit morskab, de guldhornede kvier, de sortbrogede stude". Hvorfra han havde det mundheld, ved jeg ikke. Når arbejdet gik rask fra hånden, og han syntes, at der var fremgang i det, plejede han at sige: " Det går fremad i dagetal ligesom i Sejlstrups vælling".

En dag sad Madsen ved sin skrivepult i kontoret og drak kaffe. Døren ind til skolestuen stod på vid gab. Idet han satte kaffekoppen til munden og drikker, siger min broder Andreas: " Skål". Madsen, der den gang var i godt lune, kom ind i skolestuen og spurgte om, hvem der sagde skål, men der var ingen, der svarede på. " Der var én der var vis` på næsen ", sagde Madsen så og gik ind på kontoret igen. Madsen kom med mange kloge og sande udtalelser, når han talte til os, og mange af hans leveregler kunne man nok synes, at han kun dårligt selv fulgte senere i det politiske liv. Han sagde bl a.." Den som har alt at vinde og intet at tabe, er ikke skikket til at styre og råde for andre". "Den konge eller regent, der har et oplyst folk imod sig, kan ikke blive ved at styre folket". "Politik skal ikke være til tvang men til tjeneste for folket".

Den første tid jeg gik til Madsen, gik han meget ned til Houen, han gik derned om aftenen når skolen var sluttet, og om søndagen før han gik til kirke. Der gik en del rygter derom, der vilde vide, at hans forhold til Søren Villadsens hustru var temmelig intimt, men det var selvfølgelig ikke andet end løs sladder. Jeg mener snarere grunden til hans hyppige besøg i Houen var den, at det var et godt madsted. Mens Madsen boede oppe i Mygdal, og før han kom i Rigsdagen, havde han det meget småt i økonomisk henseende , og han havde jo en stor familie at forsørge.

Det var meget almindelig, når gårdmændene havde hentet fisk ved havet, så havde børnene noget fisk med til skolen til Madammen.

Der var nok en jordlod til skolen til et par kvier, og der blev leveret både hø og halm til skolen, men det landbrug , der var til den gamle skole, gav vist ikke videre profit.

Lærer Madsen var nok undertiden noget streng i sit hjem, men Madammen så op til ham og satte ham meget højt og tog med stort tålmod mod hans grovheder.

Skolens nærmeste nabo var en murer og jordemodermand, Kresten Kristensen, i daglig tale kaldet "Jordkren", han boede i huset i lavningen tæt nord for skolen, der hvor Niels Jacobsen nu boer.

Han var gift med jordemoder Birgitte Kristine, død 1. Jan. 1876. 65 år gammel.

Madsen var slem til at gøre nar af ham, og dette mærkede skolebørnene nok, og de fandt en stor fornøjelse ved at drille Jord- Kresten på flere måder. Når han stod på sin lo og tærskede korn, kunne børnene finde på at kaste snebolde ind i laden til ham, når så Kristen gik op og klagede derover til Madsen, lo han ad ham. En gang var Kristen ifærd med at tage kartofler op af en kule i jorden, så fandt skolebørnene på at kaste jordbolde på ham. Kristen beklagede sig derover og sagde " De æ da åsse svæt, a ka int få lov å stoe i min grav å ta min katøfler op". Når børnene så opførte sig ordentlig overfor Kristen, så roste han dem.

Madsen kaldte jordmoderen " Gribsemutter". Da den gamle jordemoder var død, flyttede en anden jordemoder ind i jordemoderhuset. Hun var gift med en mand, der hed Mourits Sørensen.

Dagen efter de var flyttet ind i huset, stimlede skolebørnene ned til huset for at se, hvad det var for mennesker og muligvis holde lidt sjov med dem. Men det gik helt anderledes, end de havde tænkt. Den nye jordemodermand kom ud af døren med en stor knippel i hånden og gav nogle vældige brøl af sig og truede med at slå arme og ben i stykker på dem, hvis de kom ind på hans enemærker. Det kan nok være, at børnene fik travlt med at komme op ad brinken og ind i skolen. Mourits blev ikke tiere forulempet af skolebørnene.

På pladsen ved nordre side af skolebygningen stod et klatreværk, men det blev ikke brugt videre. Vesten for skolegården var der en slugt eller dal, som blev kaldt "Ulvsmålet", hvor vi legede om middagen og i frikvarterer. Et stykke sønden for skolen var der en høj, som kaldtes præstehøjen, og hvor vi undertiden var oppe.

Da Madsen var kommet på kant med familien i Houen, havde han megen omgang med Gdr. Niels Ramløse i Barkholdt og købmand Niels Kristian Jensen i Retholt.

Før min skoletid plejede Madsen at besøge Tyskeren, forpagter Martens på Odden. De sad og spillede kort om natten. Madsen kom undertiden ikke hjem om morgenen, før børnene kom til skolen, havde Madsen været uheldig og tabt penge til tyskeren, så var han streng med børnene, og undertiden sendte han dem hjem omgående.

Minder fra min barndom.

*Mindet lader som ingenting,
Er dog et lønligt kildespring.*

Når jeg vil optegne nogle af mine barndoms minder, så er det ikke fordi min barndom har været rig på store eller mærkelige begivenheder, ej heller er det fordi at min barndom har været særlig lys og skøn. Ak nej! Jeg har set en hel del, der var ondt og hørt en del som et barn ikke burde høre. Jeg har deltaget i mange gale streger, og vel også undertiden været ophavsmand til nogle. Og dog skønt min barndom ikke har været skønnere end de flestes, så tænker jeg dog gerne på den tid. Ofte har jeg, når jeg gik og arbejdede i marken i tankerne dvælet ved minderne fra barndommens dage og har funden stor lyst til at synge de sange, jeg lærte hjemme og i skolen. Det er i reglen de lyse minder, der melder sig, og som jeg helst dvæler ved, der kommer også undertiden mørke minder frem, og så er det forbi med glæden, og så søger tanken at fæste sig ved andre ting.

Hvorfor jeg nedskriver disse minder fra en tid, da jeg ikke stillede så store fordringer til livet, som jeg siden har lært, det er for at bevare dem fra forglemmelse, og jeg mener, at enhver som ikke har svært ved at bruge en pen, burde optegne hvad de har mødt i livet, da det vil have stor betydning for at forstå menneskene ret. Hvis man kendte de menneskers barndom, som man kommer i berøring med, så ville man sikkert ofte finde nøglen til disse menneskers væsen og handlinger. Det stempel der bliver sat på barnehjertet, det udslettes ikke let. Jeg vil nu nedskrive, hvad jeg kan mindes uden at overdrive og kun fortælle, hvad jeg selv ved eller tror er sandt.

Jeg er født den 17 september 1864 i den gamle slægtsgård Grøntved eller "Store Grøntved", som den hed i gamle dage, før den blev udstykket. Jeg var den 4. Ældste af 9 søskende. På den tid jeg blev født i krigsåret 1864 tjente Marianne Nielsen, Niels Brændevins datter, som pige i mit hjem. Hun tjente der i 3 år, og har fortalt mig, at hun havde passet mig, og hun havde en del tilovers for mig af den grund. Marianne var født 7. september 1845. Hun blev gift med Gdr. Niels Pedersen, Kabbeltved og kom til at bo der, og da Niels Pedersen døde 1880 giftede hun sig anden gang med Niels Kr. Pedersen fra Ingstrup i efteråret 1881.

En brækket arm.

Mens jeg var ganske lille, vistnok 2 år gammel, plejede jeg undertiden at sidde i en lille rødmalet stol, den var meget lav, tæerne var kun et par tommer lange, i det øverste og forreste af siderne var der et hul til at stikke en stang i, så når jeg sad deri, og stangen var sat i stolen, så kunne jeg ingen store udflugter foretage mig, men jeg sad ikke således i stolen, ofte lå jeg og tumlede med den, som jeg selv fandt for godt. Udenfor dagligstuebordet stod en bænk uden rygstød, et såkaldt "Forsæt". Så en dag tog jeg den lille røde stol, satte den ovenpå forsættet og kravlede så bagefter op og satte mig i den. Der sad jeg lidt og tronedede, men så fik jeg overbalance og faldt med stolen ned indenfor forsættet på teglstensgulvet med det resultat, at jeg brækkede min venstre arm ved albueleddet. Om den var helt brækket, ved jeg ikke, men den var så kommen af led. Der blev så sendt bud efter en kvaksalver, der hed Mads Bak, og som boede i Bindslev. Han fik armen sat i led igen, og jeg har ikke haft noget videre me`n af dette uheld. Men jeg havde siden en skræk i blodet for Mads Bak, når han kom og så til mig, vrælede jeg i vilden sky.

Det er kuns meget lidt, jeg kan mindes fra min barndomstid, før jeg kom til at gå i skole. Jeg tror dog jeg kan mindes en karl, som Fader havde, der hed Jens Kristian Kristiansen, han var søn af en ugift kvinde fra Tversted, der hed Else Kristiansen, i daglig tale kaldet "Gade Else". Hun kom undertiden i mit hjem, og hun var noget mundrap. Fader syntes meget godt om Jens Kristian, han holdt meget af hestene og var meget ordentlig til sit arbejde. Fader havde en brun følhopper, der kom af dage ved at brække halsen, en dag hun stod tøjret i østermarken, Jens Kristian græd, da han så det. Jens Kristian tjente senere i Sõttrup og gammel Kabbeltved. Han blev gift med Andreas Kabbeltveds datter Grete, og overtog hendes hjem. Han solgte senere gården til Martin Andersen og flyttede op til et hus sønden for nordre skole, hvor både han og Grete boede.

Af andre karle vi havde, mindes jeg en som hed Jens, i daglig tale kaldet "Jesper Jens", og som var søn af Grete Dalsgård, der var gift med den gamle Kristen Nielsen Dalsgård, der havde været gift med min Farfaders søster Else. Jesper Jens var slem til at drikke, men var ellers en skikkelig fyr. Han boede senere i Asdal og var en tid kludesamler eller "Pjåltkrammer", som det i daglig tale hed.

Vi havde også en karl, der hed Jens Kristian Jensen og som blev kaldt Jens Vidstrup, han var søn af Jens Vidstrup, Sdr. Bindslev, og var broder til Villads Jensen, der boede i Klodske og til Peder Vidstrup, der tjente i Sõttrup, Stokholm, Kristianshede og Stejlbjerg og som rejste til Amerika, hvor han døde.

Jens Kristian Vidstrup var en meget ordentlig og dygtig karl, han tjente også i Gl. Kabbeltved, og der var også tale om, at han og Grete havde et godt øje til hinanden, men hendes forældre synes nok, at han var for ringe stand. Jens Vidstrup lærte tømmerhåndværket, han blev gift og bosat på et husmandsbrug i Sdr. Bindslev, han var en meget agtet mand. Havde en tid sæde i Bindslev sogneråd. Den første pige jeg kan mindes, vi havde var mit søskendebarn Kristiane Kristensen fra Birkebakken i Flade. Mens hun tjente i mit hjem, var det på den tid, at jeg skulle lære at læse, før jeg skulle i skole, eller i hvert fald lære bogstaverne, det faldt meget vanskeligt for mig at kende disse hieroglyffer, og dette skulle Kristiane så søge at indprække mig. Jeg døjede med at få fat på stavning og Kristianes tålmodighed var vel også begrænset, hun sagde, at jeg hakkede i det, når jeg skulle stave, og så kaldte hun mig "Kjødhakkeren". Mine ældre søskende, som jeg ofte var i konflikt med, sørgede for, at dette navn ikke kom i glemmebogen, de sang til melodien: Lyksalig, lyksalig, hver sjæl osv.

"Du skulle da ha så grov maanne tak, for det stykke kød som a lowent å dæ"

Det hjalp kun lidt, at jeg rasede og skældte ud, de blev blot værre. Jeg synes også altid, at jeg skulle hades, min stilling var noget lig den grimme ælling i eventyret. Så en dag, da mine forældre var kørt i byen, jeg tror, de var kørt ned til Birkebakken, var jeg kommen i strid med Kristiane og mine ældre

søskende, så rendte jeg ud og skjulte mig mellem træerne ved det vestre havedige. Kristiane kom ud og ledte efter mig, og da hun så fandt mig, sluttede vi fred for denne gang.

Kristiane Kristensen var født 9. Maj 1849, og var vel nok en snes år gammel, da hun tjente i mit hjem, hun længtes vist en hel del efter sit hjem. Når hun sad og spandt, sad hun undertiden og sang på sangen: "Jeg tjente på Kølstav i fjord". Jeg syntes det lød smukt, når hun sang denne sang, det var en af de første sange jeg hørte; mine ældre søskende, eller det var særlig søster Stine, som havde en smuk sangstemme, sang også somme tider sange, som de sang i skolen, og jeg synes altid bedst om de sange, som jeg hørte synges, før jeg selv lærte at synges. Kristiane Birkebækken var ikke i mit hjem mere end et år, så rejste hun atter til sit hjem, hun blev senere gift med enkemand og gårdejer Ole Kristensen, Vien og boede der til sin død i 1926.

Vi havde senere hendes søster, Ane at tjene som pige. En anden pige, som mine forældre havde, mens jeg var ganske ung, hed Kirsten Marie Pedersen og var datter af husmand Peder Nielsen fra Tversted. Hun var noget mut af væsen, og hende var jeg også somme tider i fejde med. Jeg mindes en gang, vi havde jordemoder- Kristen at besørge noget murarbejde, at jeg ville vise ham nogle papirer, jeg havde samlet, thi fra jeg var ganske lille, har jeg altid haft svaghed for bøger og papir. Han sov og spiste sin mellemmad og imens bladede han i papirerne. Da han var gået ud, kom Kirsten ind i stuen, hun så på papirerne, det blad var et stykke af en læsebog, hvorpå der var aftegnet et æsel, hvorpå der stod følgende: Dette æsel læser, skriver, til det selv et æsel bliver.

Nu havde jeg med en ordstrid med Kirsten kaldt hende for æsel, og da hun så ser dette billede ligge øverst i bunkens, så tager hun hele dyngen og går hen i yderdøren og smider papirerne ud i gården, det blæste ret stærkt tilligemed, så det kan nok være, jeg fik travlt med at redde hvad reddes kunne.

Det var på det ømmeste punkt, Kirsten kunne ramme mig. Kirsten var kæreste med en karl, der hed Kristian, og var fra Skrædderholt i Astrup; de blev senere gift og kom til at bo ved Ildbjerge i Tårs sogn, der traf jeg mange år efter Kirsten, da jeg besøgte min broder Jens i Hvidsted.

Billeder på væggen.

I mine første barneår så det mere tarveligt ud end nu omstunder med hensyn til billeder og fotografier til at smykke væggene med. Det var ikke bleven skik at lade sig fotografere.

Jeg mindes ikke, at vi havde mere end et billede af den danske Kongefamilie. Kong Kristian den 9. Dronning Louise og deres 6 børn, og så et lille billede af Jesus med tornekrone på, bærende på sit kors. Det hang i en lille sort ramme på den nordre dagligstuevæg.

Dog for at bøde lidt på denne billedmangel, så fik mine ældre søskende nogle billeder i skolen, disse billeder være udklippede af kasserede læsebøger og forestillede forskellige ting.

Jeg mindes bl.a. et, der viste hvorledes Molboerne jog storken ud af rugen, nogle forestillede træk af fædrelandshistorien osv. Disse billeder blev klistret op på den hvidkalkede væg i nordre side af dagligstuen; der blev smurt lidt gær på bagsiden af dem, og så blev de sat på væggen. Jeg glædede mig meget over disse billeder. I stuen østen for dagligstuen hang der på den vestre væg over chatollet et Danmarkskort opklæbet på pap; derinde hang også et katolsk helgenbillede med nogle vers, det var nok et begravelsesminde.

Hyrdeliv i Sandager.

Jeg var kun 10 år gammel, da jeg kom ud at tjene som hyrde hos min faster Karen, der var gift med gårdejer Peder Kristian Nielsen i Sandager, Astrup sogn. Jeg tjente der i 3 somre 1875, 1876 og 1877 fra 1. Maj til 1. November, og det var en skik, at jeg skulle være der om julen fra lille juledag til Hellig tre kongersdag de år, som jeg skulle være der om sommeren.

Dengang jeg tjente i Sandager, var gården ikke udstykket, det blev den først, da Hans og Mette Marie blev gift. Gården bestod af 5 huse og en lille smedie, der lå lidt østen for gården. Stuehuset lå mod syd i gården. Der var kun 1 skosten på stuehuset. Mod nord var der en lade, og mod øst var der ko og hestestald. Mod vest var der en stor lade med kampestensmure, og mellem vestre ende af stuehuset og søndre ende af den store lade, var der en brandmur af kampesten, i hvilken der var en stor port, der gik på ruller, på den store lade gik portene også på ruller.

Sønden for stuehuset var der en have med nogle frugtbuske og enkelte træer i .

Ved østre side af haven lå et hus, hvis mure var opført af kampesten, i dette hus var der tørv og brænde og et par svinestier.

Nogle år før jeg tjente der, havde Peder købt et større jordareal fra gården Bakken, der lå mellem Borrisholt og Torne.

Det meste af denne jord var hede, som Peder fik opdyrket og merglet. Merglen tog han i Bakke tæt norden for Vester Borrisholt, det var på Vester Borrisholts mark. I østermarken lå en lille hytte, der havde været brugt til foderhus. Alle husene var stråtægte. Marken lå samlet. Ved vestre og nodre side var der en eng, der kaldtes Råkjær, på østre side af denne var der en skrænt, der var tæt bevokset med bøgepurl eller røllebuske, som man kaldte.

Sønden for Råkjær var der et højdedrag, hvis vestlige side bestod af en stor lyngbevokset bakke, fra hvis top, der var en storslået udsigt.

Navnet Draghøj stammer fra, at der en gang blev gravet efter en skat i denne høj, og man fandt også en kiste med guld og havde bragt den til overkanten af hullet, men da skattearbejdet skulle foregå under fuldstændig tavshed, og en af skattegraverne uforsigtig at sige: " Et bette nyk så har vi den". Så kom der en drage og satte sig på kisten og både kisten og dragen forsvandt i afgrunden.

I nodre side af Draghøj bakkerne er der to såkaldte "Sleje" eller fordybninger. Hele vestre side af Sandager grænser mod Tornegårdens mark . Vesten for Draghøj på Torne mark er der en høj, der kaldes "Bonhøv", Bavnehøj og fra hvilken , der var en storartet udsigt. I klart vejr skulle der kunne ses 18 kirker derfra. Lidt østen for Draghøj er der en banke, der kaldes "Kirkebakken", der er der funden nogle oldtidsgrave. Østen for denne er der en bakke, der kaldes " Hanses bakke" og længere mod øst var der et stykke eng, der gik ind i Øster Borrisholts eng. Hele søndre side af Sandagers jord gik mod Bakkens, vestre og østre Borrisholts jorder. I sydøstre hjørne af marken lå et stykke hede. I en lille hytte, der lå på Borrisholt mark, boede Lars Lang og hans kone, Grete. Lars Lang havde fået lov af Peder Sandager at dyrke et par agre i heden.

Mod østsiden af Sandagers mark lå Tvedens og Baggesvogns mark. Ved nodre side af Sandagers mark, lå fra østre ende af en hede , der hørte til gården Lilholt i Mygdal sogn. I en lavning mod vest stod der nogle træer, der kaldtes " Mikkels Eller". Resten af nordsiden gik mod Ole og Lars Sandagers jorder. Fra Borrisholt og skrås over Sandagers jorder og mod nord til Lilholt gik der en vej, der dengang var privat vej, men nu er kommunevej. En anden privatvej gik med nodre side af marken fra førstnævnte vej mod vest til Nørreskov.

Folkene på Sandager.

Peder Kristian Nielsen var født 28. November 1819, som ældste søn af Gårdejer Niels Pedersen, Sandager, der havde havt gården til fæste fra Baggessvogn, men senere havde købt gården til selveje. Peder var en stor og kraftig mand, i sine unge dage havde han været med til at gøre hoveri tjeneste på Baggessvogn, og kunne fortælle en del træk for den tid.

Da Peders fader blev blind, overdrog han gården til Peder ved skøde af 10. Januar 1844.

Men samtidig fik Peders brødre Lars og Ole hver et stykke af den nodre del af ejendommen at bygge på. Peder blev den 22. November 1849 i Mygdal kirke viet til min faster Karen Andreasen, født 14.

Oktober 1818, og hun blev så husmoder i Sandager. Karen var lille af vækst, men var uhyre flittig og nøjsom. De levede et godt familieliv sammen. Peder kunne være noget stortalende og særpræget i sit væsen, men han var altid hensynsfuld overfor Karen, der var stille og beskeden af sig.

De var begge meget gode mod mig i den tid jeg tjente dem. De havde 2 børn:

Mette Marie Pedersen født 21. December 1855.

Hun var en kraftig og middelstor pige, hun kom ikke bort fra hjemmet, før hun blev gift. Hun deltog i forefaldende arbejde, både ude og inde. Hun har haft et jernstærkt helbred. Hun var kæreste med Peders forkarl, Hans Peter Kristiansen. De blev viet i Astrup kirke den 16. November 1878. De opholdt sig hjemme i Sandager til 1881. Nævnte år blev der så bygget en gård på den østre del af Sandagers jord, og der kom de så til at bo.

Hans Peter Kristiansen, født 1849. Han havde tjent hos Peter Sandager i en halv snes år som forkarl, han var en meget dygtig og solid og blev også en del anset. Han var særlig dygtig til at passe hestene, dem satte de særlig pris på. Han gik næsten aldrig i byen, dog gik han jævnlig op til Lars Sandagers. Lars var gift med hans faster Marianne. Lars' sønner Hans Kristian og Niels Kristian var han meget sammen med. Hans kunne nok blive hidsig. Jeg mindes således en sommeraften, da den tykke Lassen fra Lilholt var oppe i Sandager, at Hans og ham blev uenige. Lassen skældte ud, men Hans blev ham ikke svar skyldig. Hans havde vist været nede i Lilholt en dag Lassen ikke var hjemme og ville have fæstet sig til ham som karl, dette lod Lassen ham høre af og sagde til Peder, at det gjorde han bare, fordi han ville have Peder til at betale ham højere løn. Peder sagde til Lassen, at han var godt fornøjet med Hans. Hans og Mette Marie havde 6 børn, og deres stilling var ret god økonomisk. Hans døde 2. Februar 1917.

Andreas Kristian Pedersen. Født 21. Juli 1862.

Han var jo den, som jeg havde mest omgang med, han var jo et par år ældre end jeg, og han kom meget til at bruge det ene spand heste; han hjalp også undertiden med kreaturerne. Om foråret før kreaturerne kom på græs, skulle jeg og Andreas ud at sanke Småsten af agrene. Der var jo mange sten både små og store på Sandagers jorder. Noget østen for gården var der et sted, som blev kaldt "huspladsen", hvor der havde ligget et hus, hvori der havde boet en gammel kone, som hed Inger. Dette hus var nu revet ned og på denne plads, hvor det havde ligget, lå der en stor dyngeste.

Peder brugte også en del småsten til at dræjne.

Til de fleste tider kunne Andreas og jeg nok enes, men det traf også, at det gik galt med os. Andreas var meget drilagtig, og når det gik over til håndgribeligheder, var det jo mig, der som den mindste fik de fleste prygl, dog var Andreas ikke ondsindet, og når jeg stak i at græde, slap jeg gerne for videre fortrædeligheder. Dog mindes jeg engang, da det ikke gik så let for mig at blive for Andreas' overgreb. Det var en dag, Peder og Karen var i Hjørring. Andreas og jeg havde været oppe at slås, og nærkampen havde endt med, at jeg havde fået en dragt prygl. Jeg sad i nor dre side af Hans' bakke og græd mine modige tårer og følte mig meget forladt og uretfærdig behandlet. Andreas gik op ovenpå bakken til en stendynge, der lå der, og så gav han sig til at kyle sten ned på mig. Jeg gav mig til at græde højt, men da dette ikke hjalp, måtte jeg retirere. Jeg løb så ned ad Ole Sandagers til, idet jeg

ville bibringe Andreas den tro, at jeg rejste hjem til Grøntved. Andreas var imidlertid kommen i krigshumør, han løb bagefter mig og kylede sten på mig. Han forfulgte mig til jeg kom op til Ole Sandagers, så vendte han om igen. Jeg blev ved at gå, til jeg kom norden for Ole Sandagers, der blev jeg stående lidt og betænkte mig. Jeg tørstede efter hævn over Andreas, men på den anden side syntes jeg også, at det ville være en skam for mig at løbe hjem, og enden på mine overvejelser blev, at jeg vendte og gik hjem til Sangager. Andreas modtog mig med et spydigt smil, idet han sagde: "Jeg troede, du ville være rejst til dit hjem". Én ting ærgrede mig meget, det nemlig, at Peder altid kaldte mig "den bette", og især når Andreas også brugte denne benævnelse om mig, eller også kaldte mig "Bånsi", (Barnet).

Foruden Hans havde Peder en karl der hed Niels, han var en uægte søn af Niels Klodskes datter, Mette Marie, der var gift med en mand, der hed Anders, og blev kaldt kæmpe. Anders, han boede i et hus norden for Torne. Karlen blev kaldt Kæmpe- Niels. Han var meget rå i sit væsen og var slem til at løbe i byen om natten. Det holdt Peder ikke af. Niels tjente i Sandager i to år fra november 1874 til november 1876. Når han var ude om natten, låsede Peder døren for ham, men når han så kom hjem, lukkede Hans ham ind. Karlekammeret var i det sydøstre hjørne af stuehuset. Der stod to senge ved enden af hinanden i nodre side af kammeret, i den ene seng lå karlene og i den anden lå Andreas og jeg. Hans lå altid og røg af en lille pipe, når han kom i seng.

Peder brugte ikke hverken tobak eller spiritus, dog havde han nok brændevin og beværtede folk dermed. Og det kunne også hælde, at han solgte brændevin til andre. Engang kom nogle karle fra Bøgsted kørende og skulle hente kampesten oppe ved Draghøj bakke. Jeg var deroppe og flyttede kreaturerne. De flydede mig en trepægleflaske og bad mig gå hjem til Peder og få den fyldt med brændevin; de gav mig penge med til brændevinen, samt en skilling for min ulejlighed. Jeg gik hjem til Peder med den besked og fik også brændevinen med til karlene.

De første to måneder i 1875 jeg var i Sandager, havde Peder en daglejer, der hed Peder Rold, der boede i en hytte oppe vesten for Østergård i Astrup. Han var gift med en datter af Lars Lang. Peder Rold gjorde skrive og rejste fra Sandager den 1. Juli om morgenen. Han kom gående gennem kostalden med en træsko under den ene arm og sagde til pigerne, der sad og malkede: "Det er alt mit flyttegods". Peder Rold var en hård og rå børste, men en dygtig arbejder. En gang han stod og læssede mergel, tog han en stor mergelklump og drev den efter Andreas, der kørte mergelvognen. Klumpen faldt ved Andreas' hæle, Havde den truffet ham, havde det været ude med ham. Peder Rold blev siden ejer af Øster Borrisholt.

Stine Andersen, Tågholt.

I Sandager tjente en pige, der hed Stine, og var datter af husmand Anders Tågholt i Sindal. Hun tjente i Sandager i mange år, vist nok otte. Hun var noget svag af heldbred, men var ellers en dygtig og solid pige. Hun havde et venligt væsen, men var dog noget løs, og ville gerne ud sammen med andre unge på nattesjov. Hun var god til at synge og kunne synge en hel mængde viser, der handlede om kærlighed (for det meste om den ulykkelige). Jeg holdt meget af hende, og hun reddede mig flere gange, når Andreas ville gøre mig fortræd. Men hun var noget letfærdig af væsen, Og hun havde mere væsen med Andreas, end det var sømmeligt. Hun rejste fra Sandager og til Johst på Nørre Tågholt. Nogle år senere kom Stine atter til at tjene i Sandager, og da ville hun have været gift med Andreas, men det blev ikke til noget.

Den første sommer, i 1875, jeg var i Sandager, havde jeg 16 køer, 8 kvier, 5 kalve, 13 får og en snes lam at passe, foruden småkræet, gæs mv.. Desuden kørte jeg sand ind og strøede på broen i kostalden. Køerne blev koblet i to hold. Jeg trak det ene kobbelt, og det andet kobbelt trak den ene af pigerne. Køerne kom altid ind om middagen, de blev malket 3 gange om dagen. Hen først i august blev de slået løse, og så kunne det nok være besværligt at vogte dem, til der blev indhøstet.

Jeg havde meget at bestille, men jeg kom dog godt over det. Min faster gav mig undertiden en lille

opmuntring i form af en 5- øres jødekage. Hun holdt meget af mig og sagde engang til mig, at de ville gerne blive ved at beholde mig, det blev de heldigvis fri for.

Med nogle af køerne havde jeg stor møje, når de kom løse, hvilket de gerne kom først på høsten. Der var især to køer, der voldte mig sorg ved deres rejselyst. Den ene var en lille grå ko, som blev kaldt "Skålræppen", den anden var en stor rødbrøget ko, som blev kaldt "Ingeborg". Hun var særlig slem. Jeg mindes særlig en dag om høsten, da jeg døjede meget med hende. Jeg skjældte på hende, til jeg blev helt hæs. Folkene på gården lo af mig, og da jeg om aftenen kom hjem, var jeg meget skamfuld, over at jeg havde råbt sådan på hende, men angren kom for silde. Alle køerne havde særskildte navne, af andre navne som køerne havde, var "Smukkendt", "Boss", og "Karudsen".

Det var Andreas, der bestemte, hvad navn de enkelte køer, skulle have.

Jeg stod på god fod med alle naboerne, dog var der lidt nag mellem mig og Lars Langs kone, Margrethe. En sommer skulle hun hjælpe mig med at passe fårene, der stod tøjret ude på den østre del af marken. Hun skulle flytte dem den halve dag og jeg den anden halve dag. Jeg var meget samvittighedsfuld til at flytte fårene, når jeg skulle, men jeg havde en lumsk mistanke om, at Langkællingen, som vi kaldte hende, ofte lod fårene skytte sig selv, og så gik hun op til Sandager og fortalte, at jeg glemte at flytte fårene, det blev jeg vred over. Hun havde en datterdatter hos sig, der hed Grethe, (hun blev gift med Jens Peter Skarndals søn, Jens Kristian Jensen). Hende var jeg også undertiden uenig med.

En gang kom Sandagers køer for skade at gå over i Niels Kudsk's kål, som var østen for Lars Langs hus. (Niels Kudsk boede på Tveden). Niels Kudsk's søn, Aksel og Grethe var i færd med at drive køerne fra kålen, da jeg kom til stede. Grethe brugte en farlig kæft på mig, Aksel sagde ingenting. Jeg blev så bange, at jeg op til min husbond og meddelte ham, hvordan sagerne stod.

Til min store beroligelse anså han ikke ulykken for så stor, som jeg havde forestillet mig den.

Om efteråret blev det ofte sent for mig med at få fårene hjem, de kom jo ind om natten, når de var blevet klippet ved Mikkelsdagstid. En aften var de rendt løse alle sammen, og jeg var ikke i stand til at finde dem. Peder var i byen, han var nede i Sindal. Hen på aftenen kom han med fårene, han havde truffet dem nede i Baggessvogn skov ved en grøft, der kaldes " Den sorte rende".

En aften, det var meget mørkt, hentede Andreas og mig fårene oppe på Draghøj Bakker. Da vi kom hjem og kom ind i dagligstuen og fik vor aftensmad, var Peder meget alvorlig. Han fortalte da følgende." I aften har jeg set det, jeg aldrig har set før. Da drengene trak ned ad Draghøj bakke med fårene, sagde Kristian:" Nu trækker vi ned ad høje Draghøj", i det samme stod der en klar ildslue i vejret i nodre side af Draghøj Bakke. Vi sad alle tause og hørte derpå. Peder spurgte os drenge, om vi ikke havde set ilden, men det havde vi ikke. Dagen efter fik jeg forklaringen på spøgeriet. Niels Tornes hyrder havde havt ild på den nodre side af Draghøj bakke, den havde de ikke fået slukket, før køerne skulle ind, og da køerne var kommen ind, var de gået ned til Draghøj og vilde slukke ilden rigtig, de havde så fået ilden til at blusse op ved at slå på den; det var altså det, Peder havde set. Peder var meget overtroisk og kunde fortælle en hel del spøgelseshistorier, som han selv havde været ufrivillig vidne til.

Julen i Sandager.

Jeg opholdt mig i Sandager tre julehøjtider, nemlig i julen 1874, 75 og 76. Jeg var der fra juledag til Hellig tre kongers dag. Juleaften fik en god levemåde, og det gjorde vi for den sags skyld hele julen igennem; vi spiste meget hvedebrød. Når vi havde spist det, vi kunne spise juleaften, mellemmadder suppe, kaffe osv., så kom tante Karen med pebernødder til os, hver af os fik en skålfuld (ca 1 pægl). Så kom korten frem, og vi gav os alle til at spille om pebernødderne. Nødderne var i reglen meget små, for at de kunne være drøje at spille om. Vi spillede så trekort, firekort, femkort osv. om dem. Før jul såes ikke noget til korten, men om julen sled alle i den så snart, de kunne få tid til det. Højtids aftenerne og når der var fremmede, blev der brugt en ny kort, ellers brugte vi en gammel kort, hvoraf flere blade var syet sammen, den var ikke god at spille om nødder med, da flere af bladene var kendelige på bagen. Når det så lakkede af sengetid juleaften, kom salmebogen frem og så blev der sunget et par salmer i den. Tante Karen var forsanger, det stod lidt hårdt med at finde en salme, som kunne synges af os. Peder og Karen bevarede en fornem tavshed, når dette skulle afgøres. Én juleaften foreslog jeg, at vi skulle synges salmen: " Nu titte til hinanden", den blev så sunget. Sangen gik i det hele lidt treven, vi indså os for hverandre, når vi kom ind på det felt.

Familiebesøg i julen.

I Sandager var det en skik at aflægge besøg hos hverandre en aftenstid. Jeg var således med i besøg både hos Lars og Ole Sandager. Når vi var i et sådant besøg drejede hovedinteressen sig om at spille kort om en tallerken fuld af pebernødder. Jeg var meget ked af det, når vi kom i besøg hos Ole, thi der var det så skik at lade pebernødderne, som vi vandt, blive liggende på bordet, når vi gik. Så kom Lars og Ole i besøg med deres familie hos Peder en aften i julen. Ellers blev der ikke aflagt ret mange julebesøg.

Nytårsaften var det jo skik deroppe, som de fleste andre steder, at de unge karle og vel også stundom de unge piger, rendte omkring og slog potter på folks døre, men Peder forbød sine folk at gå i byen den aften, han sagde, at han skulle nok give hans folk en så god kost den aften, at de ikke havde behov at rende i byen og søge efter føden.

Juledag gik Peder og Karen til kirke, den dag skulle der ofres til præst og degn. Søgnedagene i julen var ikke fridage, men der blev arbejdet på dem i stald og lade, dog fik man, som før nævnt, en meget god kost, og der var altid noget fornøjeligt ved julen, som gjorde, at man altid glædede sig til den længe forud. Juletræ, julelys og helligtrekongerslys så vi jo ikke noget til i Sandager. Jeg var for øvrigt over 30 år, før jeg så et juletræ pyntet. Der var ellers ikke meget med fester og selskabelighed i Sandager. Der var engang, mens jeg var der, et karlegilde, hvor naboernes piger var tilstede. Jeg var også tilstede ved et bal for unge, som blev holdt hos Lars Sandagers. Jeg husker at sadelmageren Niels Kristian Klemmensens, var særlig god til at more forsamlingen. Det var jo før han kom i berøring med indre mission.

Gammelt øl plejede folkene at få en kop af i høsten, når de kom hjem om aftenen og drak meget deraf, virkede det berusende. Jeg syntes ikke, det smagte videre godt. Vi fik i reglen en god kost, særlig om julen, dog kneb det undertiden for mig om høsten og først på efteråret, når jeg fik min mellemmad med i marken, thi for at blive fri for at gå og bære på den, så spiste jeg den med det samme, når jeg kom i marken. Jeg var bleven invalid en gang om høsten, idet den ene storetå bulnede. I den tid da den var dårlig, døjede jeg meget med at passe kreaturerne. Jeg måtte ofte rende på fire efter dem. Det var en god tid for slemme Ingeborg.

Med nabohyrderne stod jeg på god fod. De to første år jeg var i Sandager, havde Niels Torne en hyrde, der hed Kristian og som var opfodt hos sadelmager Niels Klemmensens svigerfader, der boede i et hus tæt vesten for Torne, han kaldtes Peder Grøn. Kristian Grøn var en lille tyksak og var en

skikkelig dreng, selv om ikke alt hvad han fortalte var troværdigt. Han lærte mølleriet og havde i mange år Skibsby mølle.

Det tredje år jeg var i Sandager, havde Niels Torne to hyrder, den ældste af dem hed August Straus og var konfirmeret, han var uopdragen i sit væsen og kunne fortælle nogle meget grimme historier. Han var en skræk for småpigerne deromkring. Han plejede undertiden at gå op på Draghøj bakke og sidde og tude i et drænrør, så det rungede efter.

I Lilholt tjente Marius Nørskov som hyrde et år. En gang jeg havde været hjemme i Grøntved og var på vej til Sandager, kom jeg til Marinus nede i Lilholt buske, han var nede og hente to plage.

Marinus satte sig op på den ene, der var ridetam, og bad mig om at sidde op på den anden, en toårs der ikke var vant til at bære rytter, jeg tog mod tilbuddet og satte mig op, og så gik det i skarp trav til Lilholt. Jeg slap dog heldig fra dette ridt. Jeg slap bedre derfra, end Andreas gjorde engang han skulle hente en etårs plag oppe ved Draghøj. Andreas satte sig op på plagen, men han blev straks græsrytter. Et år var Anton Væver og Jens Rold hyrder i Lilholt, det var et par hårde halse, og de skændtes undertiden, så det var fælt at høre på.

Niels Borrisholts sønner Jens, Lars og Kristen havde jeg nogen omgang med. Jens der var et par år ældre end mig, var noget onskabsfuld, han havde en stor lyst til at drille og gøre mig fortræd.

Han tjente siden i Houen og rejste til Amerika, hvor han døde.

Lars, der var på min alder, var en rar og stille dreng, han blev gående hjemme, og da han blev gift, overtog han hjemmet. Som mand har han deltaget en del i offentlige sager, været medlem af sognerådet i en del år; han har været virksom for afholdssagen, to af hans sønner har begge Borrisholtgårdene nu. Den yngste af sønnerne, Kristian, var en spilopmager, han tjente flere steder og rejste så til Amerika. Den yngste af Niels Borrisholts børn var en datter, der hed Stine. Hun var også en vilter tøs. Hun tjente en tid i Sandager og lærte senere skræddersyning. Hun blev gift med Jens Nedergårds søn Tinus. De kom til at bo i Bjørnsbølle i Astrup; der boede de i nogle år, så flyttede de til Hjørring.

Mens jeg var i Sandager var Niels Borrisholts ælste søn, Niels hjemme og gjorde tjeneste som karl. I Østre Borrisholt boede Peter Borrisholt, der var uforbedrelig dranker. Han havde en søn, der hed Lars Peter. Ham fik jeg noget vrøvl med engang. Det var dagen efter der havde været klapjagt i Baggessvogn skov. Jeg fandt en død ræv i et vældhul i grønningen øster ude ved nordsiden af heden, den var vel nok bleven anskudt i skoven dagen i forvejen. Jeg tog den op og gik hen til Lars Peter med den, han vogtede sin faders kreaturer lidt sønden for. Vi fulgtes så ad hen til Niels Lyngen, der sad og slog sten på Borrisholt mark. Vi solgte så ræven for 1 mark i gamle penge. Lars Peter og jeg delte så beløbet således, at han fik de 33 øre af Niels Lyngen, så gav han mig 8 øre og en gammel fireskilling. Bagefter solgte Niels Lyngen ræven for 2 kroner. Da jeg kom hjem og fortalte Peder den historie, blev han vred, fordi jeg var tagen sådan ved næsen, og da han siden traf Niels Lyngen, skammede han ham ud, fordi han ville bedrage børn. Niels bød Peder de penge, han tjente på ræven, men dem ville Peder ikke tage. Bagefter gik Lars Peter og fortalte, at det var ham, der havde fundet ræven og af lutter velvilje delte han fortjenesten med mig.- Lars Peter blev senere, da han blev karl, forfalden og rejste til Amerika.

Folkene i Astrup var i det hele noget gammeldags i deres måde at tænke og være på.

Lars Sandager var invalid, han kunne næsten slet ikke gå, han sad til stadighed inde, og hans bedste fornøjelse, havde han, når der kom fremmede, der ville spille kort med ham. Han havde to flinke sønner. Den ældste, Hans Kristian, blev gift med Jesper Jacobsens datter, Birgitte, og han overtog så hjemmet. Den yngste, Niels Kristian, havde stor lyst til at læse. Han blev gift og kom til at bo på Astrup sønderhede. Han er meget agtet, i mange år var han kasserer i sognerådet, og han har været menighedsrådsmedlem så længe vi havde menighedsråd.

Lars Sandager havde en gammel tjenestepige, der hed Ellen Marie, hun var der i mange år. Hun var et trofast og tjenestevilligt menneske. Hendes tjenestevillighed beredte mig engang en skuffelse. Det

gik således til . Oppe i Astrup sogn var det skik på Sct. Hans dag at give Lærer Møller det mål mælk, som køerne havde om middagen. Tjenestepigen Stine og jeg fulgtes ad op til skolen, hun havde en spand og jeg en krukke med mælk. Lars` pige Ellen Marie slog følge med os. Det var en skik i skolen, at den som afleverede mælken, fik en jødekage, og det glædede jeg mig til, men det slog fejl denne gang, og det var Ellen Maries skyld i, thi hun tog krukken fra mig og afleverede den, dette bevirkede, at jeg gik glip af jødekagen.

Ole Sandager havde været gift to gange, hans anden kone hed Mette Marie og var fra Skarndal, hun var søster til Spille- Ane Marie. De havde en datter, der hed Grete, det var en stille og ordentlig pige. Hun blev gift med Jens Hågensen, og de overtog hendes hjem. De solgte siden dette og flyttede hen til en ejendom ved Borrisholt.

På gården Torne, der lå lidt sydvest for Sandager, boede Niels Olsen, han var en dygtig og estimeret mand; han købte Kristian Dals gård i Nørskov, vistnok i 1876. Niels havde 4 børn, 3 sønner, Kristen, Kristian og Laurids og en datter Marie. Kristen blev gift med en pige, der tjente i Torne, der hed Mine, hun var datter af Kristian Snedker fra Tornby og var søster til Hans P. Kristiansen, Sandager. De kom til at bo på Dalstedet i Nørskov. Kristen var en tid sognefoged i Astrup. Mine døde efter få års ægteskab. De havde en søn, Kristian Nielsen, der boede i Højen i Astrup sogn. Han var også sognefoged en tid, til han døde i sin bilgarage. Kristen giftede sig anden gang. Han var ivrig jæger. Når han om efteråret pløjede, hang hans bøsse på den ene hest, og hvis så en hare eller andet stykke vildt kom inden for skudvidde, så greb han bøszen og plaffede løs. Kristian døde som ungarl.

Laurids født 10. August 1862. Han blev gift med en pige, der tjente som lærerinde på Solbjerggård. De boede forskellige steder, men det gik dem nok dårligt, de er vist døde for en del år siden.

Marie, der blev besvangret af en karl, hun tjente i gårde med i Egebjerg, hvorefter han rejste til Amerika, hun blev gift med Martin Rejnard fra Thirup. Hun boer nu i Hjørring.

Gården Torne kom i fremmede hænder, da Niels Torne gav op. Gården var hans kones hjem.

Hun hed Karen Marie og var noget gammeldags i sit væsen. Hun havde en broder, der hed Jens, som boede på en lille ejendom nord for Torne; hun havde også en broder, der hed Lars, der var halvtosse, han kunne hverken læse eller skrive, han kunne tælle til fem men så ikke længere.

"BAKKEN". Gården Bakken lå på søndre side af et bakkedrag, der gik fra Torne mod øst til Borrisholt. Det var en fæstegård til Baggesvogn. I tredserne boede der en fæster på gården, der blev kaldet Peter Bakken. Han døjede med at få det til at gå rundt, og så blev enden den, at han blev sat fra gården. Da Hans Kr. Nyholm ikke ønskede at overtage den, så bestemte han sig til at udstykke og sælge den. Der fortælles, at han tabte den i kortspil til nogle andre storhansere, hvorvidt om det passer, ved jeg ikke. Nok er det at gården i 1870 blev udstykket således, at Peder Sandager fik den nodre og østre del af marken og heden. Matr. N. 12 d. af harkorn 1 Td. 3 frk.. Niels Borrisholt fik den midterste del og Kristen Overgård, Solbjerggård, den sydlige del. En del af jorden blev tilbage, og kom til at udgøre et mindre landbrug til husene ved gården.

Der boede flere mænd på den redicerede gård, foruden landbrug drev de høkerhandel. Der boede en tid en mand, som hed Severin, Gris Kren, og Damsig Jens, sidstnævnte boede der medens jeg tjente i Sandager. Senere hen købte Lars Borrisholt ejendommen, og lagde den til Vester Borrisholt, og husene blev meddrevne.

Borrisholtgårdene har en meget høj beliggenhed på nodre side af vejen fra Astrup til Baggesvogn. Gårdene lå tæt ved hverandre. I den vestre gård boede Niels Borrisholt. Det var meget dygtige og arbejdsivrige folk, der boede i Borrisholt. Niels satte særlig pris på at være godt kørende, han havde to spand heste, det ene spand var et par fyrrige sorte heste. Peder Sandager mente, at Niels var i besiddelse af magiske kræfter, han kunne f. eks. Blive ved med at feje korn sammen på sin lo. Og var kreaturerne slemme til at gå over skellet, så kunne Niels få dem til at lade være dermed ved at gå en runde langs skellet. Niels drak megen brændevin, men han gik mere stille med det end hans nabo, Peter, der kunne være helt utilregnelig, når han var fuld.

Noget vesten for Sandager lå en gård, der kaldtes Dalstedet, den kaldes egentlig Nørskov, men der boede en mand der, som blev kaldt Peder Dal, hans kone hed Mariane og var fra Våen i Mosbjerg, hun havde ord for at være meget usædelig. Da jeg var i Sandager, boede Peder og Mariane i et lille aftægtshus østen i gården, medens deres søn, Kristian, har overtaget gården. Der var meget dårlige forhold mellem unge og gamle der, og enden blev at Kristian Dal solgte gården til Niels Torne og flyttede hen til Sparrevogn. Mariane arbejdede en del om høsten i Sangager, de havde en plejedatter, der hed Sine, som også var en del i Sandager.

Der var en del særprægede mennesker i Astrup på den tid jeg var i Sandager. Pastor Lundholm i Sindal var deres præst, han kunne, efter hvad der fortælles, undertiden optræde noget ubehersket, og i sine udtalelser på prædikestolen dundre løs både på amtsrådet og sognerådet.

En gang udråbte han, idet han truede ad menigheden med knyttede næver: "I kan forskyde både præster og degner, men jeg skal nok holde ud med jer". Som sjælesørger udrettede han ikke stort. Han udgav alle de ligtaler, han holdt, i en bog .

Der var kun én skole i Astrup sogn og en lærer, der hed Møller; denne var vist en respektabel mand, der var meget agtet af befolkningen.

På gården Østergård, lidt nord for Astrup kirke, boede dyrlæge Petersen, han var nok ikke eksamineret dyrlæge, men han fungerede dog som dyrlæge, uden han blev fortrædiget derfor, han kom meget til Sandager. Han gik på jagt der sammen med Andersen fra Sparrevogn, Petersen var en gemytlig selskabsmand.

I et lille aftægtshus ved Østergård boede Peders moster Ellen Marie, hun kom enkelte gange til Sandager, og jeg var også hos hende nogle gange. Undertiden kom der bissekræmmere til Sandager, Én af dem der kom med visse mellemrum var Vise- Peter.

Han var en lille mand, der gik omkring med en taske med viser i - samt lykkevers. En gang gik han med et cylinderur, som han fik folk til at tage lodsedler i , dette ur vandt Peder Sandager, han havde aldrig før ejet et ur. Vise- Peter kunne også synge de viser, han gik med.

I foråret, et af årene jeg var i Sandager, kom en karl, der hed Oskar, og som nogle år forud havde tjent i Sandager, gående og fortalte Peder, at han var gået bort fra sin tjeneste i Bøgsted. På Bøgsted boede en løjtnant Bluhme, broder til ejeren af Bøgsted, Kommandør Bluhme. Denne løjtnant var noget ærgerrig og forlangte at folkene viste ham høflighed. Oskar stod og læste møg, da løjtnanten kom gående, og han blev ved at passe sit arbejde uden at hilse. Dette fandt løjtnanten dog var for galt. Og han råbte til ham: " Hilser du ikke på din husbond om morgenen". Oskar svarede, at han mente, at det var en frivillig sag, om han ville hilse eller ej. Løjtnanten bad ham så rejse, og det gjorde han så. Oskar arbejdede en del hos Peder Sandager det år. Han blev senere gift, og kom til at bo i en ejendom sønden for Nørskov. Han var i mange år drajningsmester og drajnede også noget for min Fader. Oskar havde en tid havt sit plejehjem hos Søren Krattet. Han var en meget flittig arbejder.

Som løn for mit arbejde som hyrde fik jeg en guldtikrone om året de to første år, det sidste år fik jeg 12 kroner. Det kan synes, at det var en ringe løn, men det var det ikke dengang, jeg har altid syntes, at de børn, der ikke har prøvet hyrdelivets besvær, de har haft en fattig barndom, selv om der var en del besvær forbunden med hyrdelivet

I sommeren 1878.

I sommeren 1878 gik jeg til konfirmationsforberedelse hos Pastor Jacobsen i Bjergby. Den gamle Pastor Barfod blev afskediget om foråret med pension, og hen på sommeren flyttede Pastor Jacobsen fra Råbjerg op til Bjergby. Pastor Jacobsen var middelhøj, han var tør af udseende, han var enøjjet, i stedet for det andet øje havde han et glasøje, dette faldt engang ud af hovedet på ham og trillede ud på gulvet, han tog det op og satte det ind igen. Han var ellers meget flink mod os, om end timerne, vi tilbragte hos ham, undertiden kunne blive noget kedelige. Vi var 12 drenge og 7 piger, der gik til konfirmationsforberedelse hos ham den sommer. Jeg skal nu nævne nogle af dem, som gik til Præsten den sommer.

Anders Andersen fra Kabbeltved sad øverst, fordi han var den ældste, vi sad nemlig efter, som vi var gamle, og af den grund kom jeg til at sidde nederst. Men så en dag noget før vi skulle konfirmeres, satte Præsten os, eftersom han syntes, vi var i besiddelse af kundskaber, og da satte Præsten mig ved siden af Anders, der var nr. 1, og sagde derefter, at han vidste ikke, hvem af os, der besad de fleste kundskaber, men nu var Anders jo den ældste, og så var det bedst, at han blev ved at sidde øverst.

Anders kom altid den vej af mig, vi fulgtes både til og fra Præsten.

Valdemar Petersen, han var født udenfor ægteskab af en pige fra Løkkenegnen, hans fader var skovfoged. Han var hos Lærer Eskildsen i Bjergby, hos hvem han var opfødt. Det var en vild krabat og stor spilopmager. Han døjede Pastor Jacobsen med at holde styr på, og det gik så vidt, at Præsten omsider viste ham bort og erklærede ikke at kunne konfirmere ham, og de sidst gange vi var hos Præsten, var han der heller ikke. Men da konfirmationsdagen oprandt, mødte han dog op og blev konfirmeret sammen med os. Han fortalte nede hos høkeren Peter Marinus, at han havde omstemt Præsten ved hjælp af nogle penge, om det var sandt, ved jeg ej. Hos Høkeren, der boede lidt norden for præstegården på østre side af vejen, kom vi for det meste hver gang, når vi gik fra Præsten. Høker Peter Marinus havde en søn, der hed Lars, der var lidt ældre end os, og han kunne nok finde på et eller andet at forslå tiden med. Høkerens hus var et gammelt stråtagt hus, der lå med facade mod vejen, på den plads hvor nu Johannes Pedersens hus ligger. Det var en alt andet end propper butik, men folk var heller ikke så forventt den gang.

Kristen Bånd var ofte i butikken, når vi kom fra præsten, han kunne de Bjergby drenge mere sig fortrinlig med.

Pastor Barfod læste med os et par gange, Pastor Jacobsen var forhindret. Han døjede en del med Valdemar, der gik bagefter ham og gjorde grimasser. Valdemar lærte som infanterist ved 9. Bat. 1. Kompagni i 1883. Han kørte en tid postvogn mellem Sæby og Ålborg. Han rejste vist til Amerika. Niels Lund, søn af høker Jens Lund i Bjergby. Han var en meget stor og kraftig dreng, men ellers en rar og godmodig fyr. Han kom i købmandslære og nedsatte sig siden som købmand i Nr. Bindslev. Han er død for mange år siden.

Kristian Kristensen, søn af Søren Krattet, han kom i tømmerlære og blev gift med Hans Skeens datter, Gine.

Anders Kristensen, søn af Niels Krattet. Han tjente hos Kristen Ørnboel i Snevre. Han boede siden en tid i Vrågårds Mølle i Torslev sogn.

Søren Kristian Pedersen, søn af gårdejer Peder Sørensen, (Molsen), Neder Dal. Han lærte tømmerhåndværket og da han giftede sig med Kirsten, Lars Kristensens datter fra Ørnboel, overtog han Peter Marinussens høkerhandel i Bjergby. Han købte senere gården Grimsagergård og flyttede høkerhandlen derhen. Da Ejnar Jensen opførte købmandsforretningen i Bjergby, holdt Kristian Pedersen op med at handle. Bjergby- Mygdal Sparrekasse har i en del år haft til huse hos ham. Niels Johan Henriksen, søn af Thomas Henriksen, Skarndal, han gik til præsten fra fattiggården. Julius Larsen, født i Østenkær i Tversted 24. Juli 1864, søn af Lars Kristian Karlsen og hustru Ane Kirstine Thomsen, Uggerby. Han tjente hos Peter Steen som hyrde.

Kristen Kristian Nielsen, tyende i Skoven, født 24. Juni 1864. Søns af Niels Kr. Pedersen (Klejnsmed) og hustru Maren Sofie Kristensen, Mygdal.

Af piger der gik til præsten i sommeren 1878 var der en datter af Kristen Ørnboel i Snevre, der hed Else.

En datter af Poul Mathiassen, hun blev senere gift med Anders Bak.

Marie Kristensen, født 21. Sept. 1864. Datter af husmand Peter Kristensen (Bæk) og hustru Elisabet Kristine Andersen, Odden mark. Karoline Dortheus Jensen, født i køret i Tårs, 30. Sept. 1864.

Datter af husmand Jens Kristensen og Kristine Jensine Larsen. Mette Marie Kristensen, født 16 sept. 1864. Tyende i Mygdal. Datter af skomager Jens Kristian Kristensen og hustru Else Andersen i Uggerby.

En dag spurgte pastor Jacobsen os om, hvilke salmer vi havde lært i skolen, da vi havde meddelt ham det, bad han os om at læse over på dem hjemme, og så ville han høre os på dem næste gang, vi var hos ham. Dette skete også. Da han havde hørt os, delte han os i to hold. Dem der kunne salmerne tilfredsstillende i øverste, de øvrige i nederste hold. Jeg kom på det øverste hold, men bagefter kom præsten hen og sagde til mig, at det var egentlig vel dårligt, jeg kunne mine salmer, og så flyttede han mig til det nederste hold. Valdemar stak i at le deraf, skønt han naturligvis var blandt de nederste. Præsten irettesatte ham derfor. Den dag, der var sommermarked i Hjørring, var Valdemar kørende med præsten til byen. Dagen efter, da vi mødte hos præsten, kom Valdemar rygende på en pibe, da han gik udenfor præstens vinduer, dog det så præsten vel ikke.

Konfirmandstuen var i den vestre del af præstevåningen, sønden for køkkenet. Vi drenge sad på en bænk ved søndre og vestre side, pigerne sad ved nordre side. På den vestre væg var der en dør til bryggerset, på den anden side af døren lå en hund med hvalpe, det var en yndet sport at prikke på døren, så gav den arrige hund sig til at gø af fuld hals. En af pigerne var noget søvrig af sig, hun sad ofte og nikkede og sov, når præsten så det, gik han og rakte hals af hende og sagde: "Var du i Tårs". Vi andre morede os kostelig derover, medens pigen blev flov.

Pastor Jacobsen lærte og en sang af Biskop Kirkegård, der begyndte således: "Jeg gik mig i min urtegård, for tiden gjordes mig for lang". Præsten lånte os bøger til at læse i hjemme, det var mest af foreningen til gudelige småskrifers udbredelses bøger. Jeg blev ved at låne bøger af ham i nogen tid efter, at jeg var konfirmeret. Den sidste dag vi var hos præsten, havde vi en pengegave med til ham. Jeg gav ham 2 kroner. Præsten stod midt på gulvet og tog mod dem. Søren Krattets søn, Kristian, kom en femøre i præstens hånd. Præsten lod den falde på gulvet. Kristian skyndte sig at tage den op og lagde en tokrone i stedet, mens han blev blodrød i ansigtet. Den dag kom vi ind i stuen ved siden af og blev beværtet med kaffe og kage. Da vi gik fra præsten den dag, gik Anders Kabbeltved og jeg den vej av Lærer Madsen i Mygdal ndr. skole og overrakte ham en gave.

Fra min konfirmationsforberedelse har jeg i øvrigt ingen minder, som har præget sig i erindringen. Af mine kammerater fra den tid, har jeg ikke havt stort samkvem med andre end Anders Kabbeltved og Kristian Molsen.

Da jeg lærte som infanterist i Ålborg i 1887, kørte Valdemar Petersen postvognen mellem Ålborg og Hjallerup. Han var meget udsvævende. Han rejste siden til Amerika. Da han kom derover, rejste Grus` Mette Marie, som var frugtsommeligt ved ham, derover til ham. Men da han nægtede at tage mod hende, blev hun sendt tilbage til Danmark igen.

Jeg blev konfirmeret i Bjergby kirke den 6. Oktober 1878 og var for første gang gæst ved Herrens bord den 13. Okt. i Mygdal kirke.

Mens jeg gik til konfirmationsforberedelse, skulle jeg gå til kirke om søndagen, det var jeg meget ked af, men mine forældre befalede mig at gå. Jeg ville hellere fordrive tiden i selskab med vor nabos karl Nikolaj Damsig. En dag, da jeg krympede mig ved at gå til kirke, blev Fader vred og skændte på mig, og sagde bl. a., at jeg ville vel hellere leve som en hedning. Min Fader gik i reglen i kirke hver søndag. Jacobsen var efter min opfattelse noget trættende at høre på, men han var vist en alvorlig kristen. Han sagde en gang, at han var en eneboer, og det havde han altid været, også i den tid han

levede som student i København. Han havde ikke held til at drage folk til kirken. Dertil bidrog måske også at han var kendt som en trofast højremand, og det betød meget i Jacobsens tid.

Fra jeg var konfirmeret og til 1. Nov. 1880 var jeg hjemme sammen med min broder Andreas.

Om vinteren stod vi i laden og tærskede med plejle og skar hakkelse med en stor hakkelsemaskine, og om sommeren var Andreas` arbejde mest at passe og bruge hestene, mens jeg gjorde alt muligt andet. Andreas var meget streng og gnaven mod mig. Han hjalp Moder med at malke, stable tørvene i ovnen, når der blev bagt brød osv. Jeg derimod kunne ikke gøre sådan noget og havde heller slet ingen lyst dertil, medens jeg derimod i min fritid altid arbejdede med at læse og skrive. Jeg begyndte så småt med at skrive dagbog.

Om aftenen om foråret slog jeg skærver, som jeg solgte til Andreas Benzons vesten for Holtegård, han leverede dem til kommunevejene.

På den tid kom jeg meget sammen med Andreas Kabbeltved. Jeg døjede en del med at få min læsetrang tilfredsstillet. Der blev ikke købt bøger i mit hjem, skønt mine forældre nok holdt af at læse. Fader holdt en lille avis "Hjørring Amtstidende" sammen med Kristen Holtegård, der modtog den først, han havde den en dag, så sendte han den over til min farbroder Niels Andreassen, og når han havde haft den en dag, så fik Fader den. Om vinteren brugte Niels at smide den ind ad lolugen, og når så vi havde haft den en dags tid, så blev den båret hen til Kristen Andreassen, det var gerne min bestilling at bære avisen derhen om aftenen. Den gamle Mette spurgte gerne, når jeg kom med avisen: "Er der noget Vennebjerg herred i avisen i dag". Avisen var jo ikke helt ny, når den kom til den sidste af medabonnetterne, men man var ikke så forvænt den gang. Det var først efter 1900 at gårdmændene fandt på at holde hver sin avis. I mit hjem holdt vi Indre Missions Tidende, og da Husvennen udkom, blev den også holdt. Dette blad holdt vi alle meget af, og N.C. Roms forlag var meget yndet af mange på landet. Folkets Almanak, som han udgav, fortrængte mange steder de to gamle almanakker Wisbechs og Flinks, når Fader samme år mandede sig op til at købe en almanak med fortællinger i, så var det gerne Wisbechs eller Flinks og senere Indre Missions eller Diakonissestiftelsens almanak. Undertiden kom der en omvandrende bogsælger med små bøger til 25 øre stykket fra Jul. Strandbergs forlag, og traf jeg så at være i besiddelse af 25 øre, så købte jeg en bog for dem.

Lærer J. Pedersen i Mygdal s. skole startede en læseforening, den gik godt i nogle år, men dels blev der alt for få penge til at supplere den med bøger, og der var også alt for meget arbejde med udlånet. Jeg var medlem af denne læseforening, men den ophørte som nævnt efter få års forløb.

Bladet Ugens Nyheder var i mine unge dage meget udbredt på landet, og er det vist endnu. Jeg holdt en tid et blad, der kaldtes Søndags=Posten. Jeg har, fra jeg var ganske ung haft mani for at samle bøger, jeg havde først et lille skrin til at have mine bøger i, så fik jeg en større skuffe i et køkkenbord og siden et rigtig skab.

I Stockholm.

I sommeren 1880 kom Niels Stockholm herop en dag og fæste mig til at tjene hos sig fra 1. Nov. 1880 til 1. Nov. 1881 for en løn af 56 kr. Han gav mig 2 mark (66 øre) i fæstepenge. Han ville have Andreas, men fader ville ikke af med ham, og Andreas sagde, at jeg skulle ud at tjene. Da så den 1. Nov. 1880 kom, hentede Niels Stockholm mig, det sneede jævnlige, da vi kørte derned. I Stockholm havde jeg i grunden en god tjeneste hvad arbejdet angik, men det var et kedeligt sted at være for unge mennesker. Niels Kristian var brystsvag, og han var meget tungsindig og misfornøjet, og mistroisk var han i høj grad. Hans hustru, Ane, der var min faster, var noget hård og streng i sit væsen. Hun begyndte at vaske for mig, men hun kom kun til at vaske een skjorte. Grunden dertil var den, at da jeg hjalp dem med at rulle tøj, og vi var færdig dermed, tog Ane min skjorte og drev den hen til mig, idet hun sagde: "Nå, så er du vel godt fornøjet". Jeg blev fornærmet, og ville ikke have hende til at

vaske for mig mere. En gang fortalte hun mig, at min broder Andreas og nogle andre unge fyre gik ind i vor nabo Niels Andreassens have og stjal frugt. Det gik jeg så hjem og fortalte mine forældre. Fader spurgte Niels om det var sandt, men Niels ville ikke sige noget derom.

Niels Kristian var noget gammeldags og overtroisk af sig, når en ko havde kælvet, skulle hun have lunkent vand at drikke nogle gange. En gang efter kælvningen kom Niels Kristian en rusten nøgle i spanden før hun drak. Han var god mod dyrene, særlig hesten. Vi havde en rød hoppe, der ville støde grimskaffet, så der var bunden en stor sten i enden deraf, som hun døjede med at trække op og derved forhindrede i at støde, den anden hest var en brun hoppe, der var meget arrig, hun havde følelse om sommeren. Vi havde 6 af 7 køer, men vi havde overflod af foder. Skønt Niels Kristian døjede med det, ville han helst selv bruge hestene, de måtte endelig ikke overanstreges. Vi brugte rislimer i lade og stald. Risene dertil bjergede vi om morgenen oppe i Voreholt skov. Det var egentlig skovtyveri, og jeg var ikke videre glad for at deltage i denne ekspedition, efter at Niels Kristian havde instrueret mig om, at smide risene, hvis skovforvalteren fra Baggsvogn kom efter os.

Vi havde en daglejer, der hed Kristen Rugtved, der boede i Sdr. Bindslev, hans kone hed Martha, de havde en stor flok børn. Om vinteren var han én dag om ugen i Stockholm og hjalp mig med at tærsk. Kristen Rugtved havde deltaget i krigen i 1864, og kunne fortælle interessant om den tid.

I sommeren 1881 rejste han og hele hans familie til Amerika; Hans søn, Anders, var gift med en datter af snedker Stine. I Stockholm havde de en pige, der hed Mette Andrea Laursen, hun var født 18. Sept. 1863 og var datter af Poul Møller Larsen og faders søster Maren, og var altså mit søskendebarn. Hun havde været i Stockholm fra hun var ganske lille og var blevet opdraget som deres datter og blev hæget om på mange måder. Nu skulle hun være enepige, det gik ikke så godt. Hun var en stor og kraftig pige, men var noget sladderagtig og fjasvorn. Forholdet mellem hende og Ane blev mere spændt, og det blev ikke bedre, da de om sommeren fik Johan Portgård's datter, Andrea til hyrde, hende synes Ane godt om, og hun kom til at stå højt for hende. Stockholm var et meget kedeligt sted for unge folk, de havde ikke samkvem med andre folk, og der kom aldrig andre unge folk der. Det var i de år en skik i Sindal, at der 2. Pinsedag blev holdt offentlig skovbal i Slotved skov, ligesom der også flere gange i sommerens løb blev der holdt skovbal der. Det var skovfoged Jensen, Baggsvogn, der foranstaltede disse baller 2. Pinsedag, som han kaldte "Skovbaldagen". Mellem pigen Andrea og hyrdepigen Andrea var forholdet mindre godt, Andrea Portgård var mere afholdt af Ane, og hun kom også, efter sin konfirmation, til at tjene i Stockholm som pige, og da Ane solgte gården og flyttede til Hjørring, havde hun sit tilholdssted der hos hende. Andrea Larsen flyttede fra Stockholm i foråret 1882, hun rejste op til Søndergård i Gjurup, hos forpagter Carl Degner for at lære mejeriet. Hun tjente flere steder og blev så gift med en enkemand i Nørre Sundby. Hun døde, så vidt jeg ved, i barselseng.

Når Niels Kristian skulle have noget smedet, så kørte han ned til smeden "Skytte Mikkel" i Sdr. Bindslev med kul og redskaber, jeg kørte så hjem med hestene, mens Niels Kristian blev hos smeden og hjalp ham med at trække blæsebælgen osv., ligesom Niels Kristian også havde mad med både til sig selv og smeden. Smedens kone var vist en ret skrap madame. Smeden var fader til tægteren "Smed Lars" i Skibsby, og farfader til sognefoged og sognerådsformand Jens Mikkelsen, Sandager i Astrup sogn.